

Veenbrand; smeulende kwesties in de welvarende samenleving

Kim Putters, directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) heeft met 'Veenbrand' teruggeblikt op een reeks van columns, die hij in de periode februari 2014 tot oktober 2018 in het Financieel Dagblad schreef. Rode draad in al die columns is de uitspraak die vaak doorklinkt in SCP-studies namelijk dat het volgens de burgers met hen individueel goed gaat, maar met de samenleving niet. Waar heeft dat mee te maken? Waaruit komen gebrek aan vertrouwen en pessimisme uit voort? Putters komt er achter dat er vier smeulende kwesties zijn die het sociale klimaat in Nederland negatief beïnvloeden. Tegen de achtergrond van die smeulende kwesties probeert hij steeds het begin van een nieuw perspectief te plaatsen.

De eerste smeulende kwestie betreft de enge opvatting van welvaart, waarin korte termijn denken vanuit een financieel-economische invalshoek centraal staat. Groeiende ongelijkheid, uitputting van bronnen en groeiend onbehagen, lijken te duiden op een andere kijk met een breder welvaarts perspectief op de langere termijn. Hierbij dient samenhang tussen de verschillende sociaal-economische terreinen te worden betracht. De tweede kwestie gaat over ons geëconomiseerde onderwijs dat haast als vanzelf zou leiden naar werk. Dit blijkt een illusie te zijn en vraagt, volgens Putters, om een visie op levenslang ontwikkelen; een nieuwe manier van werken, leren, zorgen en samenleven waarbij identiteit zich samen met anderen ontwikkelt. De derde smeulende kwestie hangt hiermee samen: de visie op de mens. Sociaal beleid is vooral gericht op de compensatie van een gebrek of tekort van de mens en probeert ongelijkheid beheersbaar te houden. Ook dit blijkt een illusie, vandaar dat Putters pleit voor een meer inclusieve en op wederkerigheid gebaseerde samenleving die uitgaat van wat mensen kunnen bijdragen en die steun krijgen als dat nodig is. De laatste smeulende kwestie betreft de democratische rechtstaat zelf. Deze is gebaseerd op scheve machtsverhoudingen tussen overheid en burger en vraagt in feite om een tegenbeweging die nieuwe impulsen geeft aan een gedateerd systeem. Rechtvaardigheid en juiste machtsuitoefening moeten op een nieuwe wijze worden vorm en inhoud krijgen.

Putters analyse komt er op neer dat het de overheid aan een visie ontbreekt om burgers te verbinden. De burgers worden op afstand gehouden en de overheid gaat meer over beleid maken dan over regeren, zo kan kort de kritiek van Putters worden samengevat. Mede door het ontbreken van een visie op de toekomst groeit de afstand tussen mensen in de samenleving. Verschillen die nog eens worden vergroot door de media. Daar komt bij dat in het onderwijs nauwelijks geïnvesteerd wordt in burgerschapsvorming: wat is de oorsprong en wat is de betekenis van democratische instituties en welke tradities willen we doorgeven? Kim Putters pleit voor een breder draagvlak voor de aanpak van de smeulende kwesties in de vorm van een nieuw sociaal contract waarin overheid, burgers, bedrijven en nieuwe maatschappelijke initiatieven een gedeelde en bindende visie ontwerpen die op lokaal en regionaal niveau kan worden uitgewerkt. Een ontwerp voor de 'nieuwe polder' met een versterkt zeggenschap van burgers, een betere informatievoorziening en meer kennisdeling.

Hoewel de afzonderlijke columns allemaal een goed inzicht geven in het disfunctioneren van de samenleving, wordt in het boek niet goed duidelijk wie of wat die veenbrand nu veroorzaakt. Hoe je het mechanisme van die brand kan duiden, alvorens deze te blussen. Natuurlijk wordt gewezen op een doorgeschoten individualisme en op een overheid die weinig luistert naar burgers, maar er lijkt meer aan de hand. Hoe bijvoorbeeld aan te kijken tegen het dominante paradigma van het neo-liberalisme met z'n inherente kapitalistische neiging tot uitputting van krachten en hulpbronnen (inclusief die van onszelf), het monopoliseren van kennis en informatie en een groeiende en bloeiende economische ongelijkheid? En hoe aan te kijken tegen een zelfgenoegzame elite van progressieven die op grond van verdienste z'n positie heeft weten te bepalen en zich terugtrekt uit het publieke domein in haar eigen bubbels? Zou de opkomst van het populisme tegen de liberaal-democratische rechtstaat ook hiermee te maken kunnen hebben? Vragen die naar mijn idee in deze bundel meer aandacht verdiend zouden hebben.